

Wederopbouw: veel problemen

Tot 1947 had de wederopbouw nog voornamelijk bestaan uit het herstellen van beschadigde gebouwen, waarvoor de provincie van januari 1946 tot april 1947 onder meer 27.005 kubieke meter hout en 238.010 vierkante meter vensterglas beschikbaar was gesteld, ruim acht procent van de desbetreffende contingenten die over het land verdeeld waren. Daarnaast waren ter leniging van de acute woningnood in 1946 bijna 1800 noodwoningen en bijna 300 noodboerderijen neergezet, vooral op Walcheren en in West Zeeuwsch Vlaanderen, 21% van alle dat jaar in Nederland gebouwde noodwoningen en 6,5% van alle noodboerderijen. Dat was lang niet overal vlot gegaan.

Van de tweehonderd voor Westkapelle bestemde noodwoningen waarvan men de bouw in juni 1945 was begonnen, waren er negen maanden later nog maar vijfentwintig klaar. Geen wonder dat de herbouw zelf ook maar moeizaam op gang kwam. In 1946 waren in Zeeland vijftig nieuwbouwwoningen gereedgekomen en in het hele land 1744, terwijl men er tienduizend had willen bouwen. Het jaar daarop werden er in de provincie 309 nieuwe huizen voltooid en gedurende de eerste drie maanden van 1948 zelfs 430, een toename die groter was dan de landelijke stijging. Producenten van bouw materiaal moesten vaak eerst zelf de gevolgen van oorlog en bezetting wegwerken alvorens zij weer op grote schaal konden leveren.

Bovendien was de financiële positie van het Rijk na afloop van de oorlog weinig rooskleurig. Door de tijdens de oorlog opgelopen schade en de daaruit resulterende ernstige aantasting van het produktievermogen bleef lange tijd de uitvoer bij de invoer ten achter en was het tekort op de betalingsbalans groot. De overheid kon daardoor herstel van de schade moeilijk betalen, een probleem dat zwaarder woog daar waar de schade het grootst was. Langzamerhand zou er echter, vooral nadat vanaf 1948 de Amerikaanse Marshall-hulp loskwam, meer bouw materiaal beschikbaar komen.

Van financiële aard waren ook de problemen van veel eigenaren wier huis verwoest of ernstig beschadigd was. Als schadevergoeding zou een bedrag worden uitgekeerd dat gebaseerd werd op de waarde van het verloren gegane bezit op 9 mei 1940. Hiermee werd in grote lijnen de regeling die al in 1940 was ingesteld gehandhaafd. De werkelijke bedragen die na de oorlog voor herbouw van een gelijkwaardig pand moesten worden uitgegeven konden evenwel vier keer zo groot zijn. 'Een herstel van de materiele oorlogsschade, op een basis, die een belangrijk deel der lasten op de schouders der gedupeerden laadt, is principieel onaanvaardbaar' was de stelling van onder meer de 'Stichting Herstel Zeeland 1945', die daarom naar haar inzicht redelijker vormen van vergoeding voorstelde en er, net als anderen, onder meer voor pleitte dat de oorlogsschade de hele Nederlandse bevolking ten laste zou komen.

Tot een wezenlijke wijziging van de regeling kwam het echter niet, al werden wel mogelijkheden ter financiering van de bijzondere uitgaven in het leven geroepen. In dorpen werd bijna altijd voor een tamelijk traditionalistische aanpak gekozen, niet alleen wat het stratenplan betreft, maar ook ten aanzien van de huizenbouw. Veelal werden hiertoe architecten gevraagd die verwant waren aan de zogeheten Delftse School, een stroming die ook in Middelburg haar stempel op de herbouw drukte.

Een gelijkheid in aanpak werd voorts in de hand gewerkt doordat tien van de in totaal elf stedenbouwkundige plannen die voor de verwoeste dorpen in West Zeeuwsch-Vlaanderen werden ontworpen, van slechts drie verschillende architecten afkomstig waren. A. Rothuizen, P.J. 't Hooft en F.H. Klokke hadden bovendien alle drie al eerder in deze streek uitbreidingsplannen ontworpen. Alle drie waren zij in Zeeland gevestigd,

waardoor zij hun opdracht al in het eerste kwartaal van 1945 hadden kunnen aanvaarden.

Alleen voor het herbouwplan van Breskens was een andere, Amsterdamse, architect verantwoordelijk, M. Duintjer, die trouwens bij het uitbreidingsplan van Middelburg was betrokken. Ook na vaststelling en goedkeuring van de plannen bleef de herbouw tijd vergen. De noodzaak tot wederopbouw werd niet alleen aangegrepen om in dorpsplattegronden 'verbeteringen' en 'correcties' aan te brengen. Men ging vaak verder.

Ten noorden van de Westerschelde haalde men de plannen weer te voorschijn om door landwinning Walcheren, Noord- en Zuid-Beveland met elkaar te verbinden. 'Hoe paradoxaal het waarschijnlijk nu voor velen moge klinken, de zware oorlogsschade kan bij goed overleg den wederopbouw voor de toekomst van Vlissingen rijke vruchten opleveren!' sprak burgemeester Van Woelderens nog geen twee maanden na de bevrijding van zijn stad. Het economisch fundament van de stad als badplaats en als havenplaats was weliswaar door de oorlogsverwoestingen aangetast, maar tegelijkertijd gaven juist deze verwoestingen de kans de stad te moderniseren en daarmee aantrekkelijker te maken.

Bron: Zeeland 1940-1945 (II)